

Židovi u Sesvetama

*Uz Međunarodni dan
sjećanja na žrtve
HOLOKAUSTA*

INTERNATIONAL
HOLOCAUST
REMEMBRANCE DAY

January 27

Židovi u Sesvetama

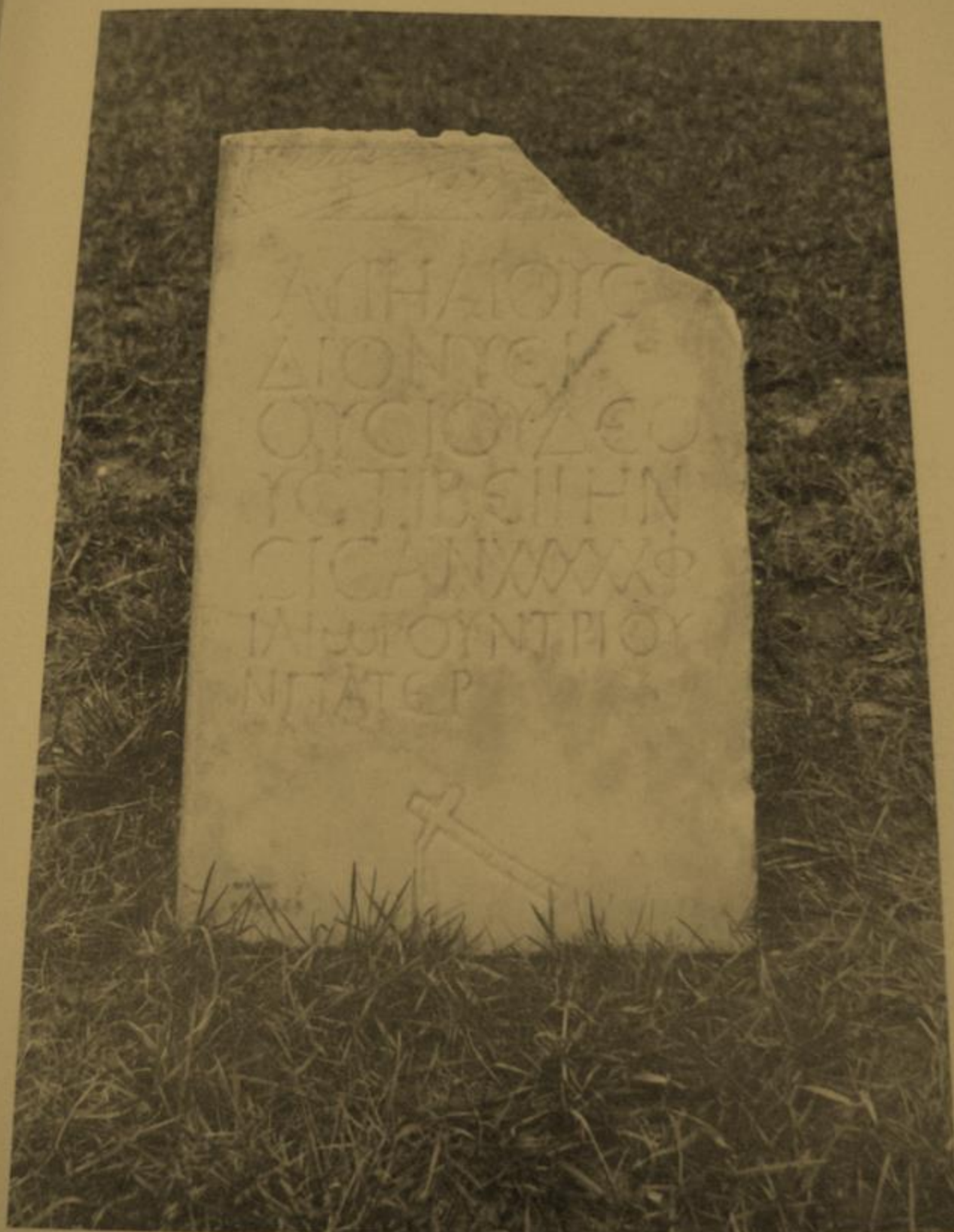
povijesno-istraživački rad učenica
Ivane Fundelić i Kristine Pavičić
u suradnji s Muzejom Prigorja Sesvete i
kustosom Damirom Fofićem

**Mentorstvo: profesorica Suzana Pešorda
i knjižničarka Ruža Jozić**

- Veliku zahvalu upućujemo kustosu Muzeja Prigorja Sesvete - **profesoru Damiru Fofiću**, koji nam je ustupio za potrebe ovoga istraživačkoga rada arhivsku i muzejsku građu, fotografije i dokumente.
- Zahvaljujemo na savjetima i pomoći.
- Zahvalu dugujemo i **gospođi dr. sc. Suzani Glavaš, nasljednici obitelji Weinberger**, koja živi u Italiji, a za potrebe ovoga rada, svesrdno se odazvala na intervju koji smo provele putem elektroničke pošte te je strpljivo i sadržajno odgovorila na sva naša postavljena pitanja.
- Zahvaljujemo joj i na njenom izdvojenom vremenu i na posjetu Gimnaziji Sesvete, uz Međunarodni dan sjećanja na žrtve holokausta (siječanj 2021.)

Dolazak Židova u Hrvatsku

- Židove u Hrvatskoj može se pratiti od vremena prve dijaspore.
- Pronađeni su nadgrobni spomenici u Senju, Benkovcu i Solinu te židovski predmeti za svakodnevnu upotrebu iz razdoblja Rimskog Carstva.
- U srednjem vijeku život Židova nije bio ograničen na geto, već su živjeli u blizini ostalih građana.
- Kada na vlast dolaze Habsburgovci, protjerani su iz Hrvatske, a jedino su se zadržali na području Dalmacije i Dubrovnika.
- U Hrvatskoj se ponovno pojavljuju u 18. stoljeću, najprije kao putujući trgovci s dozvolom boravka samo u „svrhu trgovanja” i u vrijeme sajмова.

2/12 Senj, nadgrobni spomenik Židova Aurelija Dionizija; III. st.

Patent o vjerskoj toleranciji

- Pravni akt kojeg je izdao habsburški car Josip II. 21. prosinca 1781. g. omogućio je protestantima i Židovima naseljavanje u Hrvatsku što uzrokuje povećanje njihovog udjela u ukupnom stanovništvu.
- Promjene koje je omogućio Patent zabilježio je nadrabin dr. Rudolf Glück iz Varaždina:

„Židovi nisu više morali nositi posebne oznake ili nošnju. Mogli su čak i sablju nositi. U dane katoličkih blagdana i u nedjelju nisu više trebali ostati u kućama do 12 sati i nisu se trebali ukloniti kada su susretali procesiju. Nisu više trebali plaćati maltarinu koja se za Židove i goveda plaćala.”

Wegen der den augsburgisch- und helvetischen Reli-
gionsverwandten, dann den nicht unirten Griechen zu
gestattenden christlichen Toleranz und ihres
privat Exercitii Religionis.

ir Joseph

der Zweyte, von

Gottes Gnaden erwählter römischer
Kaiser, zu allen Zeiten Mehrer des Reichs,
König in Germanien, zu Jerusalem, Ungarn, Böhmen,
Dalmatien, Kroatien, Slavonien, Galizien, und Lodomes-
rien 2c. Erzherzog zu Oesterreich 2c. Herzog zu Burgund, zu
Lothringen, zu Steyer, zu Kärnten, und zu Krain; Groß-
herzog zu Toskana, Großfürst zu Siebenbürgen, Marggraf
zu Mähren, Herzog zu Brabant, zu Limburg, Lozem-
burg, und zu Geldern, zu Württemberg, zu Ober- und Nie-
derschlesien, zu Meiland, zu Mantua, zu Parma, Placenz,
Quastalla, Auschwiz und Zator, zu Kalabrien, zu Saar,
zu Monferrat, und zu Teschen; Fürst zu Schwaben, und
zu Charleville, gefürsteter Graf zu Habsburg, zu Flandern,
zu Tyrol, zu Hennegau, zu Riburg, zu Görz und zu Graz

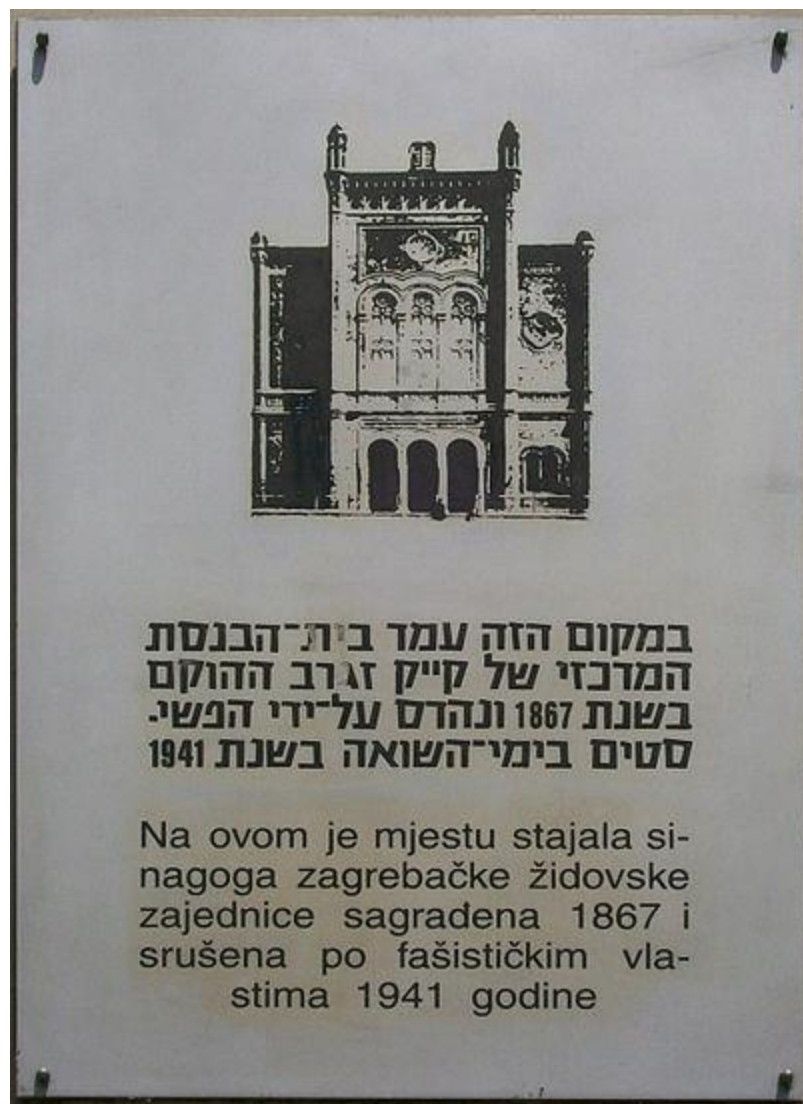
Patento
vjerskoj
toleranciji

Život Židova nakon patenta

- Židovi su ediktom dobili mnoga prava: posjet javnih lokala, stanovanje među kršćanima, držanje većeg broja služinčadi, osnivanje svojih osnovnih škola, mogućnost pohađanja visokih škola i akademija umjetnosti...
- Dobili su građanska i majstorska prava, a za svoj boravak, vjenčanja, sudjelovanje na sajmovima i sl. Židovi su morali plaćati „tolerancijske takse”.
- Zakoni im nisu osigurali potpunu ravnopravnost jer je postojao još niz zabrana (nisu smjeli stjecati dobra ni posjedovati kuće).
- Njihovo je naseljavanje bilo ograničeno samo na civilni dio Slavonije, u područje Požeške, Srijemske i Virovitičke županije.

Židovsko središte u Zagrebu

- Postupnim izjednačavanjem u građanskim pravima, hrvatski su se Židovi uzdizali i gospodarstveno i kulturno.
- Uskoro su u mnogim sredinama zauzeli jednu od vodećih uloga u gradskom životu.
- Najveća zajednica bila je u Osijeku,
- potkraj 19. stoljeća vodstvo je preuzela zagrebačka.
- U to doba sagrađene su brojne sinagoge, a najpoznatija je ona u Zagrebu iz 1867. godine.

Ploča u Praškoj ulici u Zagrebu, na mjestu gdje je bila sinagoga

Zagrebačka sinagoga, srušena 1941.

Život nakon Prvog svjetskog rata

- Hrvatska židovska zajednica nije osobito bila pogođena Prvim svjetskim ratom, raspadom Austro-Ugarske i uspostavom nove jugoslavenske države
- Zagreb se razvio u snažno cionističko središte, te je već tijekom rata počeo izlaziti cionistički list "Židov" (jesen 1917. - travanj 1941.)
- Postotak židovskih građana narastao do gotovo 5% Zagrepčana i 8% Osječana.
- Iako ih brojčano i dalje nije bilo mnogo, njihov je doprinos državi bio značajan.

Godina	Broj Židova u Zagrebu
1850./1851.	467
1857.	625
1880.	1.285
1890.	1.942
1900.	3.195
1910.	4.192
1921.	5.970
1931.	8.702

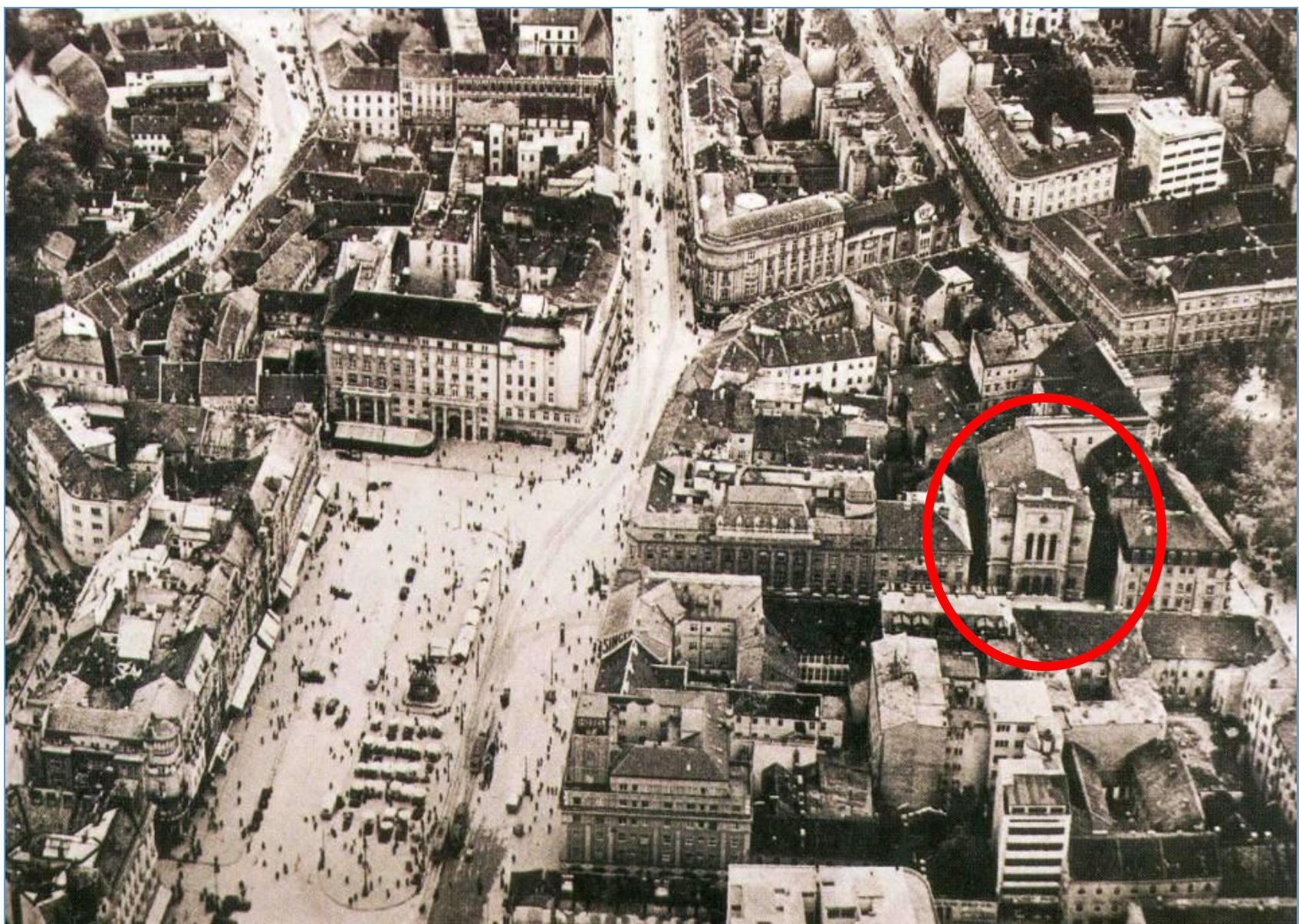
Tabela s podacima preuzeta iz PPT-a dr. sc. Ljiljane Dobrovšak

Holokaust

- Razvitak židovske zajednice naglo je bio prekinut njemačkom okupacijom Jugoslavije u okviru Drugoga svjetskog rata te raspadom države.
- Na vlast je stupio hrvatski ustaški pokret te je 10. travnja 1941. uspostavljena Nezavisna Država Hrvatska (NDH).
- Već prvog mjeseca ustaške vlasti proglašeni su "rasni" zakoni poput onih u Njemačkoj, kojima su Židovi proglašeni nepoželjnima.
- Proglašenjem zakona NDH o sustavnom progonu i istrebljenju Židova započeo je holokaust i u Hrvatskoj.

Progon Židova

- Tim je zakonima dozvoljeno pljačkanje i ubijanje Židova (na mjestu ili u koncentracijskim logorima) te rušenje njihovih sinagoga.
- Potkraj 1941. godine planski je srušena i zagrebačka sinagoga u Praškoj ulici, a bila je jedna od najljepših u Europi toga doba.
- Danas se na tom mjestu nalazi parkiralište.

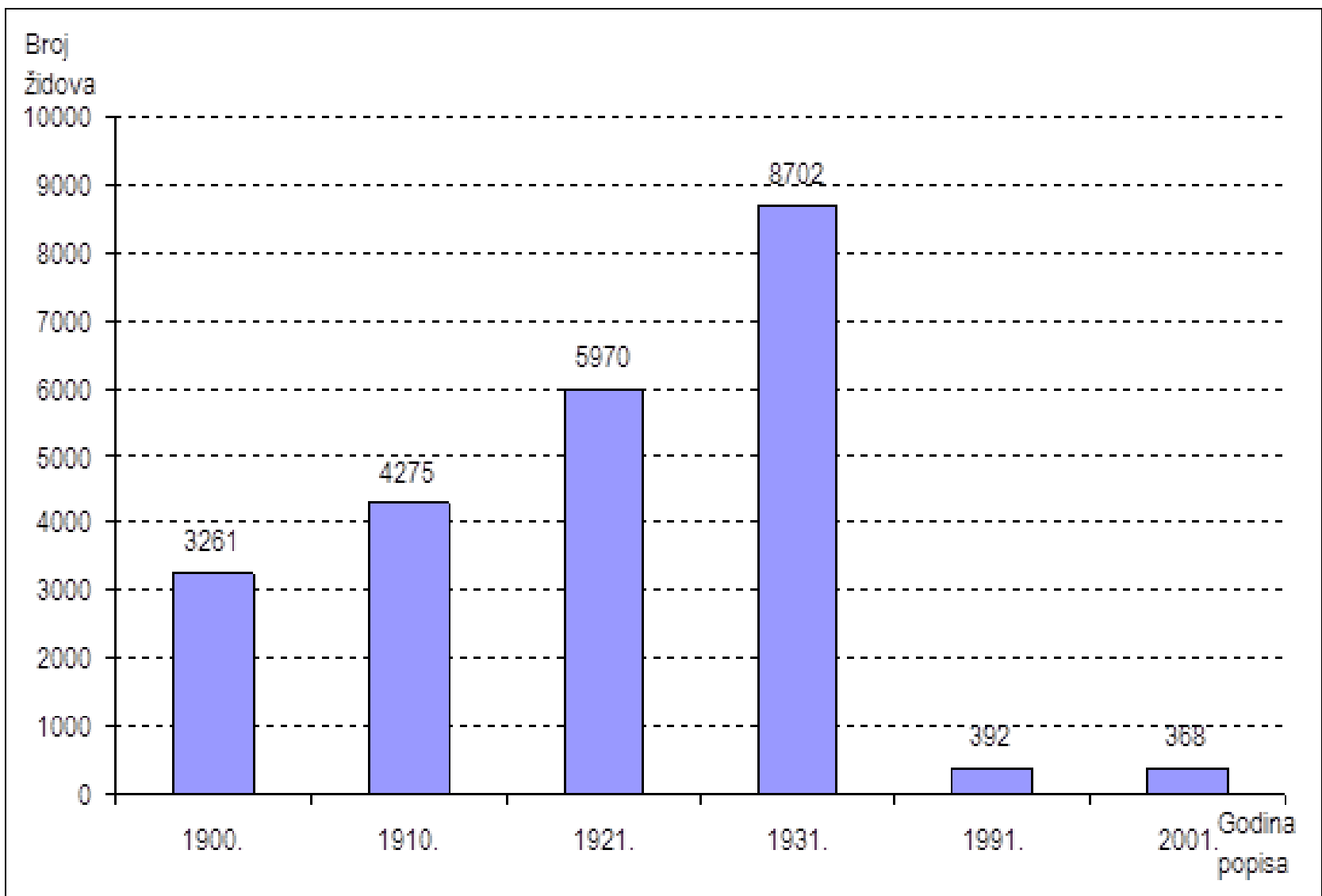

HOLOKAUST

- U moderno doba pojam označava sustavno uništenje Židova i drugih nearijevskih naroda u razdoblju nacizma (1933.– 1945.).
- Uspostavom nacističkoga režima u Njemačkoj 1933. Židovi su bili izloženi diskriminaciji, njihove su tvrtke i trgovine bojkotirane, otpušteni su iz javnih službi (sa sveučilišta, iz lokalne uprave i sudova).
- Nürnberškim zakonima iz 1935. bili su lišeni građanskih prava te su proganjani, fizički zlostavljani i zatvarani. Mjere nacističke vlasti postale su brutalnije nakon Kristalne noći (njem. *Kristallnacht*), dvodnevnoga okrutnoga nasilja nacista protiv Židova i njihove imovine započetog u noći 9.–10. XI. 1938., u kojem je ubijen i ranjeno na tisuće Židova, oko 7500 trgovina u židovskom vlasništvu je oštećeno, više od sto sinagoga zapaljeno i uništeno, a oko 25 000 Židova je zatvoreno.
- Židovima je od tada bio zabranjen boravak na javnim mjestima (parkovi, knjižnice, muzeji), morali su se preseliti u posebne dijelove gradova (geta), njihova djeca nisu smjela pohađati javne škole, a svi stariji od šest godina morali su nositi žute Davidove zvijezde.
- Konačno uništenje Židova uslijedilo je u koncentracijskim logorima diljem Europe...

Posljedice holokausta

- Neposredno prije Drugog svjetskog rata u Hrvatskoj je bilo 19777 Židova, no u prvom poslijeratnom popisu stanovništva bivše Jugoslavije, 1948., bila su popisana samo 6853 Židova.

Preuzeto iz knjige Melite Švob: Židovska populacija u Hrvatskoj i Zagrebu, str. 50.

Život nakon holokausta

- Židovi koji su uspjeli preživjeti holokaust većinom se nisu imali kamo vratiti jer je njihova imovina oduzeta za vrijeme i poslije rata, a veći dio obitelji ubijen.
- Neki su se doselili u Zagreb (ili otišli u Izrael) i tako doprinijeli daljnjoj „depopulaciji”.
- Otvorena je zajednica ***Bet Israel*** 2006. g. za sve zainteresirane građane u svrhu pružanja informacija i mogućnosti besplatnog sudjelovanja na brojnim kulturnim priredbama te u korištenju usluga specijalne knjižnice *Judaike*.

Šandor Alexander Sesvetski

- Šandor je rođen 5. travnja 1866. god. u Zagrebu u židovskoj obitelji Alexander, jednoj od najpoznatijih i najuspješnijih zagrebačkih obitelji. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Zagrebu.
- Poznata židovska obitelj Alexander u 19. st. iz Burgenlanda (Gradišća) doselila se u Zagreb te svojim djelovanjem značajno pridonijela razvoju hrvatskog gospodarstva, kao i bogatstvu kulturnog života.

"Šandor" Alexander of Sesvete, called the "Famous one", photographed in Zagreb in 1925, trader and industrialist, who donated a great deal of his profits to charity.

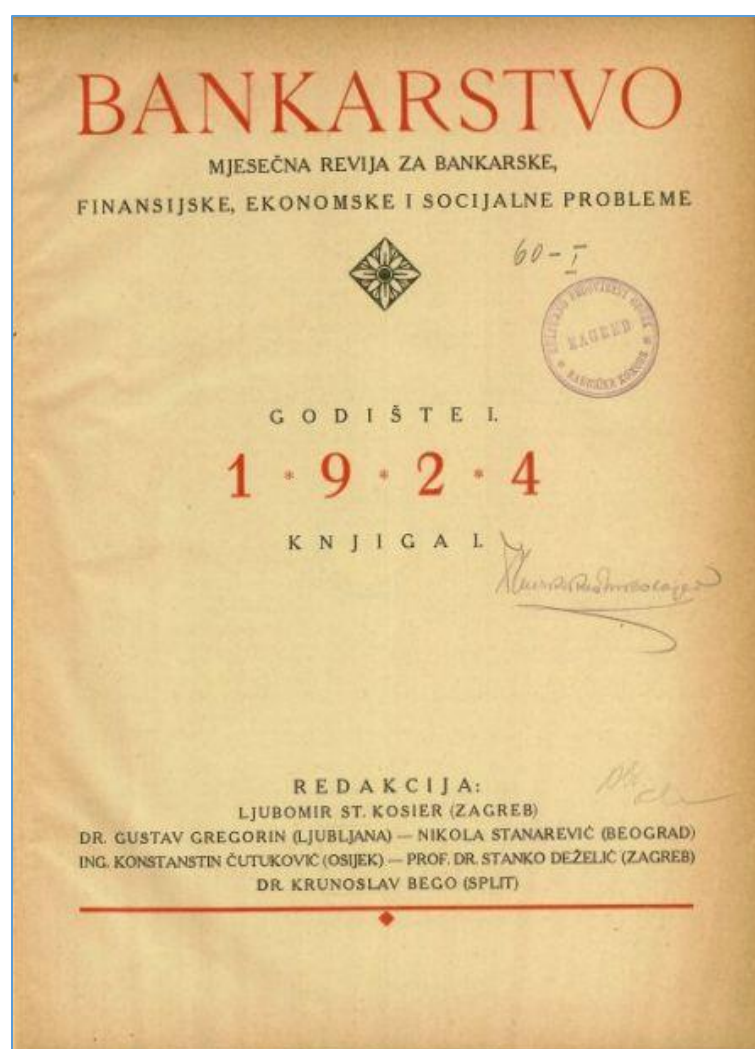

Obitelj Alexander

- Sin oca Jonasa, austrijskog trgovca žitom te podpredsjednika Zagrebačke štedionice, i majke Roze koja je potjecala iz ugledne i utjecajne zagrebačke židovske obitelji Stern.
- Njegov stariji brat Samuel David bio je izabran za gradskog zastupnika Siska gdje je kupio i pivovaru, između ostaloga bio je vlasnik tvornice Titanit, kemijske tvornice Danica, Tvornice cementa Hrvatska, rudnika Mirna, tvornice ulja Zagreb, a bio je i glavni dioničar Zagrebačke pivovare, te suosnivač Zagrebačke burze.
- Šandor je imao i dvije sestre Gizelu i Ilku.

Obrazovanje i zaposlenje

- Nakon školovanja Alexander je radio u očevoj veletrgovini žitom gdje je stekao radno iskustvo, a potom je tri godine proveo radeći u zagrebačkoj poslovnici paromlina
- bio je gradski zastupnik od 1905. do 1910. g.
- Godine 1909. postaje savjetnikom cara Franje Josipa.
- Najprije sudjeluje kao vijećnik, a kasnije kao počasni predsjednik u Trgovačkoj i obrtnoj komori u Zagrebu.
- Isticao se kao vrhunski ekonomski stručnjak, a posebno zapažen ostao je njegov članak objavljen u časopisu *Bankarstvo* 1924. g.

Časopis bankarstvo, 1924.:

<https://katalog.kgz.hr/pagesresults/rezultati.aspx?&searchById=20&sort=0&spido=20&spvo=Zagreba%C4%8Dka+pravna+revija&fido=2&fvo=%C4%8Dasopis¤tPage=1> (pristupljeno 20. 1. 2021.)

Poslovni život

- Alexander je bio potpredsjednik Banke za trgovinu i industriju te član uprave Hrvatske povjereničke banke, kao i Hrvatske komercijalne banke.
- Posjedovao je dionice Hotela Palace u Zagrebu.

- Bio je glavni dioničar Prve hrvatske tvornice strojeva i Ljevaonice željeza u Zagrebu.
- Godine 1910. izabran je za počasnog doživotnog predsjednika zadruge Merkur.

Šandorova filantropija

- Gotovo sav svoj dobitak trošio je u dobrotvorne svrhe, a 1908. g. osnovao je Društvo za prehranu siromašne školske djece grada Zagreba u Draškovićevoj ulici.
- Brinuo je za Hrvatsko akademsko društvo za podupiranje siromašnih akademskih građana.
- Zalagao se za razvoj strukovnog obrazovanja i turizma.

- Početkom rata donirao je milijun zlatnih austrijskih kruna državi, za što mu je 13. kolovoza 1918. g. dodijeljen naziv Alexander **Sesvetski**.
- Za vrijeme Prvog svjetskog rata osnovao je i bio predsjednik Ratne štedovne-predujmovne zadruge.
- Godine 1914. osnovao je javnu kuhinju za siromašne obitelji i ostao je zapamćen kao veliki filantrop (čovjekoljubac) i dobročinitelj.

Žena i kći

- Šandor Aleksander je bio oženjen Karolinom Dragojlokom Ebenspanger iz Varaždina.
- S njom je imao kći jedinicu Zoru koja je bila udana za židovskog industrijalca Artura Marića, a 1944. godine ubijena je u logoru Auschwitz.
- Njezina supruga ubio je njegov vozač, agent Gestapo-a, navodi se u povijesnoj dokumentaciji.

Obiteljska grobnica Aleksander na Mirogoju

Smrt Šandora Alexandra

- Šandoru je naglo pozlilo na balu kraljevske garde u Beogradu, gdje je boravio nekoliko dana.
- Umro je sa 17. prosinca 1929. godine.
- Njegovo je tijelo prebačeno u Zagreb gdje je na groblju Mirogoj pokopan uz veliki ispraćaj.

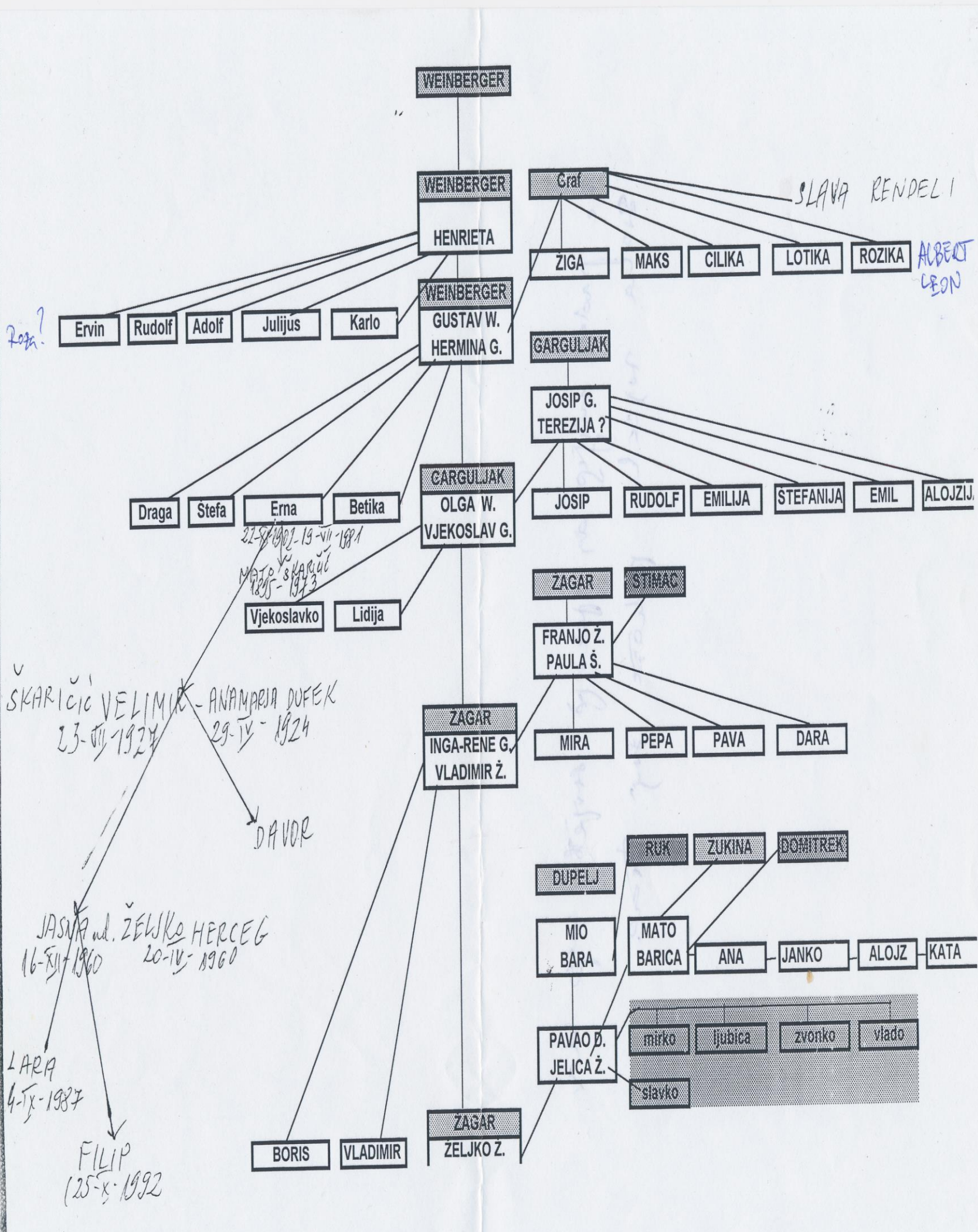
**Nadgrobni spomenik obitelji Alexander u
arkadama na Mirogoju.**

Sesvetska obitelj Weinberger

**Kuća obitelji Weinberger u centru Sesveta,
fotografija iz fundusa Muzeja Prigorja u
Sesvetama.**

Obiteljsko stablo Weinberger

Fotografija iz fundusa Muzeja Prigorja u Sesvetama.

Obitelj Weinberger

- Weinberger, jedina je sesvetska židovska obitelj, koje se u Sesvete doselila na prijelazu iz 19. na 20. stoljeće.
- Značajni su za gospodarski razvoj sesvetskoga kraja.
- Članovi šire obitelji Weinberger purane su prvi uvozili u Hrvatsko zagorje, te ih jeli pečene u krušnoj peći uz *macese* (beskvasni kruh), danas tradicionalno hrvatsko jelo - purica s mlincima.

Obitelj Weinberger, članovi šire obitelji u Sesvetama

Fotografija obitelji Weinberger, kao dio obiteljskog arhiva koji je pohranjen u Muzeju Prigorja u Sesvetama.

Gustav Weinberger

- Gustav Weinberger je rođen 27. rujna 1868. godine.
- Podrijetlom je bio iz Svete Helene, otac Moritz Weinberger i majka Henrietta Neumann.
- Pučku školu je pohađao u Miholancu, u Varaždinu pohađao Varaždinsku trgovačku učionu.
- Oženio je Herminu Graf kada mu je bilo 30 godina.
- Godinu dana kasnije dobio je prvu kćer, Dragu, rođenu 8. veljače 1899. g. u Sesvetama, a nakon nje Hermina i Gustav imali su još četiri kćeri: Štefu, Ernu, Olgu i Betty.

Odpustnica.

Weinberger August učeni *4 četvrtoga* razreda, ima *11* godina, *Mojšijeva* vjeroizpovijedanja, polazio je *veoma marljivo* ovu pučku školu od *1. listopada* 1875 do *25. lipnja* 1879., ponašao se je u čudorednosti *veoma povoljno* je naučio propisane predmete kako sliedi:

Nauk vjere _____

Hrvatski jezik i to:

Čitanje *dobro*

Slovniciu *dobro*

Ustmeni i pismeni izraz mislih *dobro*

Računstvo *veoma dobro*

Zemljopis *dobro*

Poviest *dobro*

Prirodopis *dobro*

Fiziku *dobro*

Krasopis *veoma dobro*

Geometrijsko oblikoslovje *dobro*

Pjevanje *dovoljno*

Gimnastiku _____

Gospodarstvo _____

Žensko ručno djelo _____

**Gustav
Weinberger;
odpusnica iz
opće pučke škole
u Miholjancu**

Pošto je isti ustanovi §. 54. zakona od 14. listopada 1874. o ustroju pučkih

školah zadovolji se te se odpušta iz ove škole. u svrhu polaska na nauk u

trgovinu

*Banjica m.
mj. šk. nauk.*

U *Miholjancu* dne *26. studeni* 1883.

Svjedočba

Visokom oblastju odobrene trorazredne gremijalne trgovačke učione
U VARAŽDINU.

Weinberger Gustav iz Sv. Helene u. Hrvatskoj
mexaic učenik prvoga razreda dobiva ovim koncem školske godine 1884

svjedočbu prvoga reda

Čudorednost: pohvalna.

Marljivost: ustrajna.

Napredak u:

Nauku vjere		
Hrvatskom jeziku	dobar .	} Mate Brusačić
Njemačkom jeziku	dobar .	
Trgovačkoj znanosti		
Trgovačkom zemljopisu	dostatan .	Ljudek
Trgovačkoj statistici		
Roboslovju	dostatan .	Ljudek
Trgovačkom poslovnom slogu		
Knjigovodstvu jednostručnom		
Knjigovodstvu dvostručnom		
Trgovačkom i mjenbenom pravu		
Računstvu na pamet	dobar .	} Mate Brusačić
Računstvu pismenom	dobar .	
Krasopisu	dobar .	

Izvanjsko lice pismenih sastavakah

Koliko je satih izostao

U VARAŽDINU dne 27. srpnja

Ocjena za

čudorednost :	marljivost :	napredak u naucih :
1. uzorna.	1. neumorna.	1. odličan.
2. pohvalna.	2. ustrajna.	2. veoma dobar.
3. bezprikorna.	3. napredna.	3. dobar.
4. besprikorna do :	4. podieljena.	4. posve dovoljan.
5. nije bez prikora	5. popustna.	5. dovoljan.
poradi :	6. nestalna.	6. dostatan.
6. prikorna poradi :	7. nedostatna.	7. nedovoljan.
		8. sasvim nedovoljan.

Gustav Weinberger;
svjedodžba o završenoj
trorazrednoj
gremijalnoj trgovačkoj
školi u Varaždinu

Mate Brusačić
pomoćnik.

Gustav Weinberger

- Bio je uspješan trgovac i poduzetnik.
- Početkom 20. stoljeća najjači je trgovac i gostioničar u Sesvetama.

Sesvete.

C. W., Wien, IX/1, ges. gesch.
Gustav Weinberger.

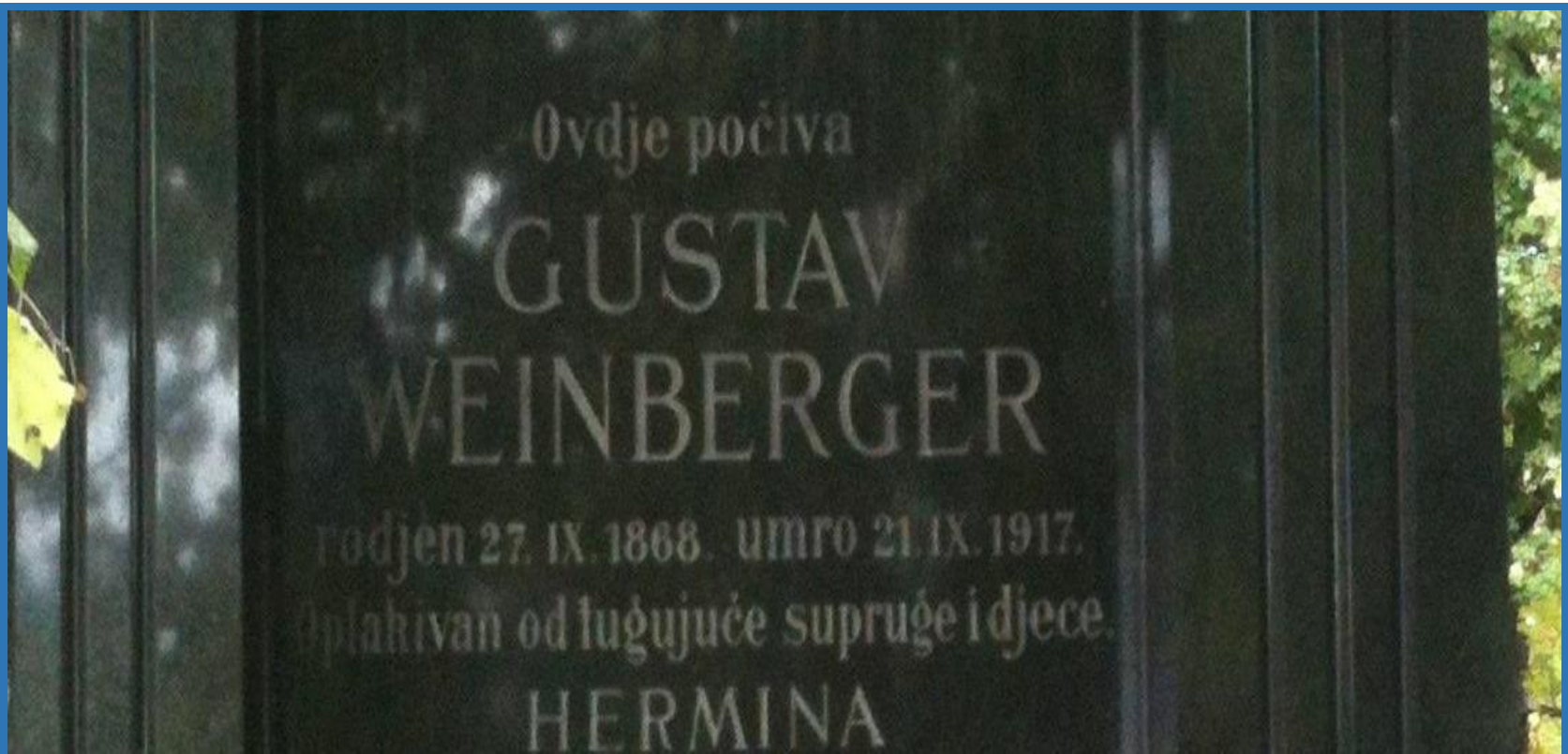
Razglednica Sesveta, s motivima vlastite kuće, crkve i željezničke stanice, koju je Gustav osobno dao tiskati u “nakladi Gustav Weinberger”.

Gostiona Weinberger u centru Sesveta u vlasništvu Gustava Weinbergera, fotografije iz arhiva Muzeja Prigorje u Sesvetama.

Gustav Weinberger

- Gustav je bio dobročinitelj, pružao je ratnu pripomoć u Prvom svjetskom ratu.
- Prehranjivao je siromašne obitelji vojnika, *darovao stakleni ćup pekmeza te pet kilograma kave.*
- Gustav Weinberger je umro 1917. godine, sa samo 49 godina.

Nadgrobna ploča obitelji Weinberger na Mirogoju

Hermina Weinberger

- Hermina je rođena u Krapinskim Toplicama 3. prosinca 1880.
- Godine 1898. udala se za Gustava Weinbergera.
- Nakon njegove smrti posao, odgoj i obrazovanje kćeri obavljala je sama.

Hermína Weinberger

- Godine 1929. Seosko načelstvo u Zagrebu izdaje joj *Obrtnu iskaznicu*, čime stječe i dopuštenje *Uvjerenja Velikog župana zagrebačke oblasti* o neograničenom pravu za točenje alkoholnih pića.
- Ubrzo ostvaruje pravo na domovnicu kojom se potvrđuje njezino zavičajno pravo u Banovini Hrvatskoj.
- Kao i njezin muž, Hermína je darivala odjeću u ratne svrhe, bila je dobrotvor.

F. D. 17/28 - 1929

20 DINA
FRANCISKA MARKA
20 DINA
FRANCISKA MARKA
20 DINA
FRANCISKA MARKA

Obrtna iskaznica.

Hermína Weinberger stanovnik u *Seoskoj banovini broj 23.*
prijavio je propisno, da u području *općine Seoske* namjerava tjerati
iskuhavanje jela obrt.

Pošto je propisanim u zak. članku XVII. od godine 1884. ispravama dokazao, da ima pravo
na tjeranje ovoga obrta, to smo gosp. *Hermína Weinberger* pod
br. *6-23-1929* u naš obrtni upisnik ubilježili *ter joj* ovu obrtnu iskaznicu izdajemo.

Dano u *Zagrebu, dne 7. listopada 1929.*

 Seosko načelstvo
kao obrtna oblast prve molbe.
SRESKI NAČELNIK
[Signature]

KRALJEVINA JUGOSLAVIJA. — BANOVINA HRVATSKA.

Broj

7732

sl. 23/1940.

DOMOVNICA.

Priznaje se ovime, da

Wajnerberger Hermine

Zanimanje: *posebnica*

Godina rođenja: *1. XII. 1880*

Rodno mjesto: *Krap. Toplice*

Ime i prezime roditelja: *chavro i*

Babeta Graf

U mjestu: *Isusce*

Općina: *Isusce*

Srezu: *Zagreb*

Banovini: *Hrvatskoj*

Imade zavičajno pravo .

Općinsko poglavarstvo

u *Isusce*

Pretsjednik:

P. P. P.

Bilježnik:

[Signature]

Vlastoručni podpis stranke.

Domovnica
Hermine
Weinberger

VELIKI ŽUPAN ZAGREBAČKE OBLASTI

1929.

Uvjerenje o
pravu na
neograničeno
točenje
alkoholnih
pića

UVERENJE

o

neograničenom

ličnom pravu za točenje alkoholnih pića.

Na osnovu člana 43. i 48. Pravilnika o gostionicama, kavanama i ostalim radnjama sa alkoholnim pićem, vidiv, da je udovoljeno propisu člana 49. i da su ispunjeni uvjeti člana 46. i 46.-a izdaje se u smislu člana 43.-a točka 1.

Hermini Weinberger

iz Sesveta srez Zagreb.

lično pravo za sve vrste radnja točenja alkoholnih pića na sitno i to u svim mjestima.

Ovo lično pravo važi u smislu čl. 40. točka 3. citiranog pravilnika na području cijele Kraljevine.

Lično pravo izdano bez naplate takse, jer je molitelj imao pravo neograničenog točenja alkoholnih pića na sitno, prije 4. aprila 1920. pa je lično pravo stekao po ranijim zakonima.

U ZAGREBU, dne 23. januara 1929.

Za vršioca dužnosti

Veliki župan:

Kr. banski savjetnik:

Hermína Weinberger

- Hermína je od sesvetskog puka dobila nadimak “Milostiva.”
- Zanimljiva Herminina anegdota: nakon jednog javnog nastupa Stjepana Radića u kojemu je seljane poticao na ustrajnost i strpljivost u njihovim stavovima, rekavši im kako bi trebali biti zadovoljni i sirom i vrhnjem, Radić je svratio u Gostionicu Weinberger i zatražio veliku porciju bunceka na što mu je Milostiva pred svima prisutnima odgovorila: “A, ne, ne, ne bute Vi dobili bunceka, nego sira i vrhnja, baš kak ste i propovedali seljacima!”

(U knjizi J. Domaš: Glasovi, sjećanja, život, str. 217.)

Hermina Weinberger

- Godine 1941. od ustaških vlasti NDH dobiva dopuštenje koje njezinoj obitelji dozvoljava nenošenje židovskoga znaka.
- Od Ravnateljstva Ustaškog Redarstva stječe dozvolu o nesmetanom životu u svome stanu u Sesvetama koji ne smije biti diran i zaplijenjen.
- Ipak 1943. g. joj je upućen dopis iz Općinskog poglavarstva u Sesvetama kojim se od nje traži da isprazni sve prostorije koje ima na upotrebi kako bi mogle biti iskorištene za potrebe smještaja oružničke postaje, i od tada se Hermina i unuka skrivaju kod obitelji Oružec u Sesvetama.

RAVNATELJSTVO USTAŠKOG REDARSTVA

ŽIDOVSKI ODSJEK

DOZVOLA

Kojom se ovime dozvoljava majci Hermini gdje Dr. DRAGE WEINBERGER, liječnici Zavoda za suzbijanje endemijskog sifilisa u Manja-Luci, te ~~njezinoj sestri ud. Beti Stibilj sa mldb. djetetom Biser-
kom Seovete br. 23~~, da mogu nesmetano boraviti u svom dosadašnjem stanu.

Njihov stan nesmije biti po nikome diran niti pljenjen, a gore navedene osobe nesmiju biti odvedene na prisilan rad.

Mole se sve vlasti da ovu dozvolu uvažē.

U Zagrebu, dne 30. rujna 1941.

(M. P.)

Predstojnik odsjeka:
Potpis nečitljiv v.r.

Sud potvrđuje, da je ovaj
od stranke izradjeui prepis
saglasan sa svojim izvornikom
koji se sastoji od 1 tabaka
(slona) i na koje je prilepljena
taksa od 1 u taksonima
markama.

KOTARSKI SUD II.

U ZAGREBU

20/

1941

Dozvola o
sigurnom
boravku u
obiteljskoj
kući

Hermina Weinberger

- Hermina je ostala upamćena kao dobra i plemenita, ali i poslovna žena.
- Preminula je u Zagrebu 18. veljače 1948. u šezdeset osmoj godini života, nakon duge i teške bolesti.

Tužnim sreeom javljamo rodbini, prijateljima i znancima, da nam je naša draga majka, baka, prabaka, punica, sestra i šogorica

Hermina ud. Weinberger rođ. Graf

stara 68 godina, dana 18. veljače 1948. u 3 sata poslije podne nakon duge i teške bolesti preminula.

Sprovod smrtnih ostanaka bit će dana 20. veljače u 2½ sati iz mrtvačnice na Mirogoju u obiteljsku grobnicu (Izrael. odio).

Sesvete — Zagreb, 18. veljače 1948.

ALBERT GRAF
brat
MATE ŠKARIĆ
SLAVKO GARGULJAK
IVAN GLAVAŠ
zetovi

ERNA, OLGA, BETIKA
djeca
VELJKO, INGA, LIDIJA, BISERKA
SLAVKO i VIŠNJA
unučad
VLADO i ŽELJKO
praunučad

Betika (Betty) Weinberger

- Betika je po zanimanju bila pomoćnica u ugostiteljskoj radnji svoje majke Hermine.
- Radeći ondje šest godina, stječe praksu za gostioničarski posao.

Nezavisna država
KRALJEVINA JUGOSLAVIJA — **BANOVINA HRVATSKA.**

Broj 4787
32. zab. dom.

DOMOVNICA.

Priznaje se ovime, da

Zanimanje: kućanica
Godina rođenja: 1912.
Rodno mjesto: Sesvete
Ime i prezime roditelja: Hermina rođ. Raf
U mjestu: Sesvete kbr. 13.
Općina: Sesvete
Kotar: Zreb
Prezime: Zreb
Banovina:

Imade zahtjevno pravo
na red. broju 291 k.o. Sesvete

Općinsko poglavarstvo
u Sesvetama, dne 30. travnja 1941.

Preijsjednik: Bilježnik: [Signature]
Vlastoručni podpis stranke: [Signature]

Dr. Draga Weinberger

- Draga Weinberger je 1896. godine diplomirala medicinu u Beču, a ortopedsku kirurgiju specijalizirala je u Zagrebu.
- Radila je kao asistentica primarijusa Grospića u Općoj javnoj zakladnoj bolnici na Svetom Duhu u Zagrebu.

Fotografije dr. Drage Weinberger iz obiteljske arhive u Muzeju Prigorja u Sesvetama.

Dr. Draga Weinberger

- Prije rata ustupa lokal u obiteljskoj kući u Sesvetama jednoj svojoj prijateljici, magistri farmacije, te se tamo osniva **prva ljekarna u Sesvetama**.
- S njom pohđa antifašistički kružok u Zagrebu koji je vodio književnik August Cesarec.
- Bila je umjetnička duša, svirala je klavir i pjevala u zboru.
- S književnikom **Dragutinom Domjanićem** bila je bliska prijateljica; svraćao je u Gostionicu Weinberger gdje su vodili razgovore te slao Dragi razglednice.

Dr. Draga Weinberger u svom vrtu
u Sesvetama, 1924.

Dr. Draga Weinberger

- Dr. Dragi Weinberger 4. rujna 1941. godine ministar zdravstva Nezavisne Države Hrvatske izdaje nalog kojim biva upućena u Banja Luku na liječenje endemijskog sifilisa.
- Ondje radi do 1943. godine, obolijeva od tifusa što ju dovodi u životnu opasnost, no na sreću se uspijeva izliječiti.
- Zatim biva premještena u Zenicu, gdje je imala prijavljeno i stalno boravište.
- Tamo dvije godine provodi u teškim uvjetima te u jednom trenutku čak i gladije.

Z. broj: 36275-1941.

Zagreb, dne 4 rujna 1941.

Na temelju zakonske odredbe broj XV-12-Z.p.1941., zakonske odredbe broj XVII-11-Z.p.1941. i zakonske odredbe o osnovanju zavoda za suzbijanje endemijskog sifilisa broj CV-461-Z.p.1941 &lo.

O d r e d j u j e m:

da se dr. WEINBERGER DRAGA liečnik iz Zagreba uputi na rad k zavodu za suzbijanje endemijskog sifilisa u Banja-Luci, a mjesto Vašeg djelokruga odrediti će Vam upravitelj zavoda.

Naslovniku pripada mjesečna nagrada u iznosu od 3.000 Kuna, slovima: tri tisuće kuna, a koja će mu se staviti u tečaj od dana nastupa službe na teret proračuna zavoda sa suzbijanje endemijskog sifilisa u Banjoj-Luci, odobrena navjera od 6,000.000.-kuna po Državnoj riznici, odsjek za proračun i samoupravne financije od 2 srpnja 1941 broj 18.085/II. bez prava na dnevnice i putne troškove i bez prava na vršenje privatne liečničke prakse.

Ovu odredbu izvršiti !

MINISTAR ZDRAV STVA
Dr. Petrić v.r.

Z. Broj: 36.275-1941.

Zagreb, dne 4 rujna 1941.

Predmet: Dr. WEINBERGER DRAGA, liečnik iz Zagreba upućivanje na rad k zavodu za suzbijanje endemijskog sifilisa u Banja-Luci.-

USTAŠKOM REDARSTVU
Židovski odjek

u/

Z A G R E B U

Na znanje i daljnji rad zamolbom, da se naslovniku odobri zajedno sa obitelji-dozvola za putovanje na određeno mjesto.

Dekret je naslovniku izravno uručen.-

Po nalogu

Ministra zdravstva

Pročelnik odjela za zdravstvo

Potpis nečiji

Sud potvrđuje, da je ovaj
od stranke Izradjeui prepis
saglasan sa svojim
koji se sastoji od
(strana) i na kome je pril
taksa od 25. u t
marlama. Novčanice

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
SUD II. ZAGREBU
1371-1941

Nalog o
premještaju
u Banja Luku

Draga Weinberger

- Dr. Draga Weinberger uhićena je početkom 1944. i odvedena u Jasenovac, zbog izlaska iz bolnice na bojište na kojemu je liječila partizane.
- Njezinoj obitelji stiže dopis kojim ih se obavještava o Draginoj situaciji.
- Ona im piše da se brinu o njoj te da ništa ne govori “djetetu Omici” – njezinoj nećakinji Biserki.
- Još su nekoliko puta razmijenili pisma prije nego li je Draga doživjela tragičnu smrt.
- U obiteljskom arhivu postoji potvrda Gradskog narodnog odbora u Zenici iz 1945. u kojoj stoji da su ustaške vlasti 1944. godine odvele: *“Veinberger Dr. Dragu u koncentracioni logor u Jasenovcu, koja je bila na službi kao liječnik ambulante u Zenici odakle se do danas nije povratila i za čiju se sudbinu ništa ne zna.”*

Upraviteljstvo sabirnog logora
Jasenovac

Mato PKaričić
pens. zeml. inženjer

u Podsjed

ulica kraj Zagreba

Odluka o
Draginu
uhićenju i
odvođenju
u logor
Jasenovac

Šalje zatočenik: Grupa ženski logor

Ime i prezime: Weinberger Dragica

Tolerantna za mene, šalje pakete,
daje list obitelji. Čuvaj dijete bome
će ne govori im o meni. Javi rezultat

Dr. Gordun so

može za porat poslat

Dne 23. XII. 1944.

Pisanje je nagrada za dobar rad i vladanje, i daje pravo na primanje paketa.

Gradski narodni odbor u Zenici.
Broj: 7930/45.

Prepis!
Zenica, 25/XII. 1945.

P o t v r d a .

Od strane Gradskog Narodnog odbora u Zenici potvrđuje se, da su ustaške vlasti koncem godine 1944. odvele Weinberger Dr. Dragu u koncentracijski logor u Jasenovcu, koja je bila na službi kao liječnik ambulante u Zenici odakle se do danas nije povratila i za čiju se sudbinu ništa ne zna.

Ova se potvrda izdaje bez naplate takse njezinoj majki Hermini Weinberger iz Sesveta kod Zagreba radi uredjenja imovinskih odnosa kod suda.
Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Sekretar:

B. Milaković

ovaj po samoj strani
originalu. Po članku
sačinjen prihvatanjem
7. zak. o čin. prosto od biljega a vrijedi samo za
ured, dok se ne izda, dok se ne izda, dok se ne izda,
niti za druge svrhe ne smije upotrebiti.

Dr. Asković

Dr. Asković

Dr. Asković

Dr. Asković

Dr. Asković

Dr. Asković

Dr. Asković

Dr. Asković

Pretsjednik:

Dr. Asko Borić/
u.z. podpis nečitljiv.

MJESNI NARODNI ODBOR

SESVETE KUĆE BROJ 23

Broj 623 dne 26/XI 1946.

Smrtovnica.

Sastavljena dana 26. studenoga 1946. po mjesnom Narod. Odboru

u Sesvetama

1. Porodično i rođeno ime (kod udatih žena i njezino djevojačko porodično ime): Dr. Weinberger Draga
2. Zanimanje: Liječnik
3. Vjeroispovjest: židovska
4. Godine života umrloga: 47 god. /rođena 1899./
5. Mjesto, dan, mjesec, godina, po mogućnosti čas smrti: Odlukom kotarskog Narod. suda za kotar Zagreb broj II.R.608/45. od 24. svibnja 1946. proglašena mrtvom sa važnošću od 1. siječnja 1946. Poginula u logoru Jasenovac.
6. Mjesto i stan redovitog prebivališta: Sesvete kuće broj 23.
7. Državljanstvo kao i ono što bi moglo biti odlučno za nadležnost ostav. suda: Jugoslavensko
8. Stališ: neudata
9. Ime, boravište i stan bračnog druga; ako nije u životu, kada i gdje je umro:
10. Ime, doba, zanimanje, boravište i stan punoljetne djece:

Smrtovnica
Drage
Weinberger

SPOMENICA

ZA VJEČNU USPOMENU I SLAVU
PALIH BORACA NARODNOOSLOBODILAČKOG RATA

NA PRIJEDLOG

SAVEZA BORACA NARODNOOSLOBODILAČKOG RATA
MINISTARSTVO NARODNE ODBRANE
VLADE FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE
JUGOSLAVIJE

IZDAJE OVU SPOMENICU ZA

Dragica Vajnberger

KOJI ODAZIVAJUĆI SE POZIVU KOMUNISTIČKE PARTIJE
JUGOSLAVIJE, U BORBI PROTIV FAŠISTIČKIH
OKUPATORA I NJIHOVIH DOMAĆIH NAJAMNIKA
POLOŽIO SVOJ ŽIVOT
ZA SLOBODU I NEZAVISNOST
ZA BRATSTVO I JEDINSTVO NARODA JUGOSLAVIJE
ZA VLAST RADNOG NARODA I POBJEDU
NARODNE REVOLUCIJE

VJEČNA SLAVA PALOM NARODNOM BORCU!

BR. SPOMENICE: 237978 - DANO U BEOGRADU 29. NOVEMBRA 1950.

SAVEZ BORACA
NARODNOOSLOBODILAČKOG RATA
JUGOSLAVIJE
SEKRETAR

Stanković

MINISTAR NARODNE ODBRANE
VRHOVNI KOMANDANT
JUGOSLOVENSKE ARMije

JBW

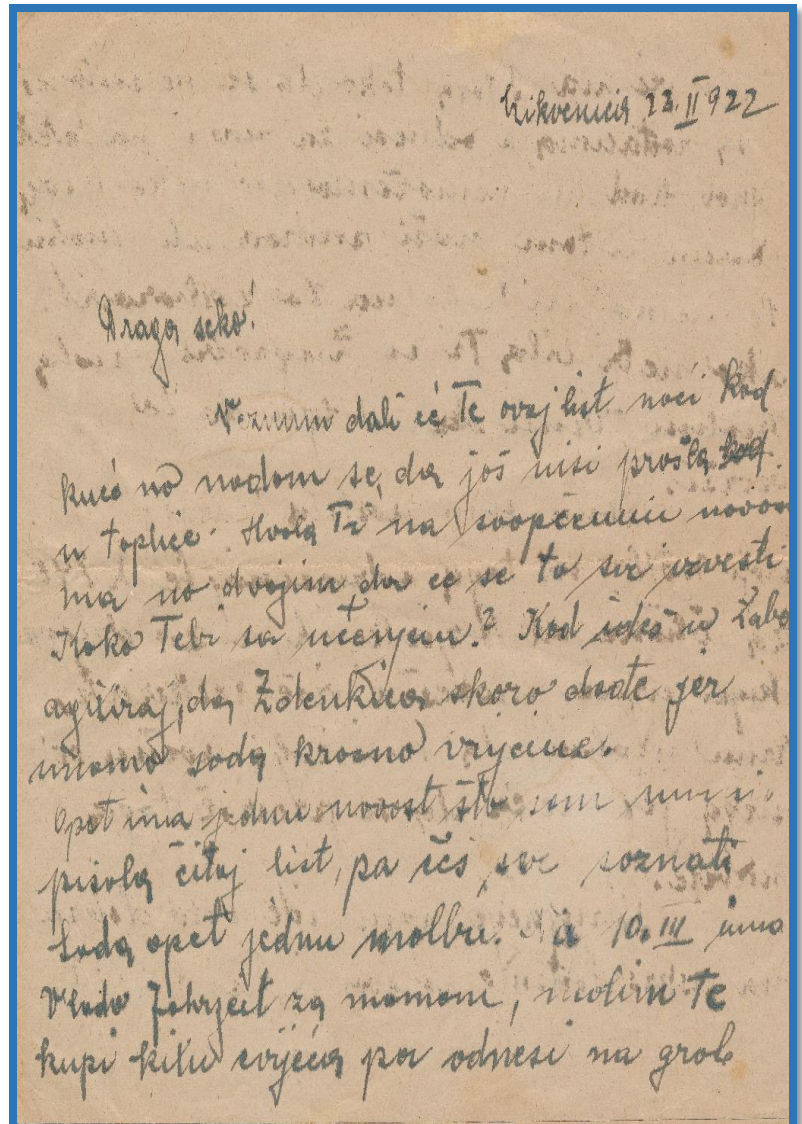
Dr. Draga Weinberger proglašena je narodnim herojem Jugoslavije
1950. godine, dokument u arhivi Muzeja Prigorja u Sesvetama.

Štefa Weinberger

- Štefa Weinberger ud. Katz stradala je na putu od Auschwitza do Bergen-Belsena.
- Godine 1941., skupa sa suprugom Vladkom Katzom, bila je deportirana u Auschwitz, gdje je Vladko odmah stradao u plinskoj komori.

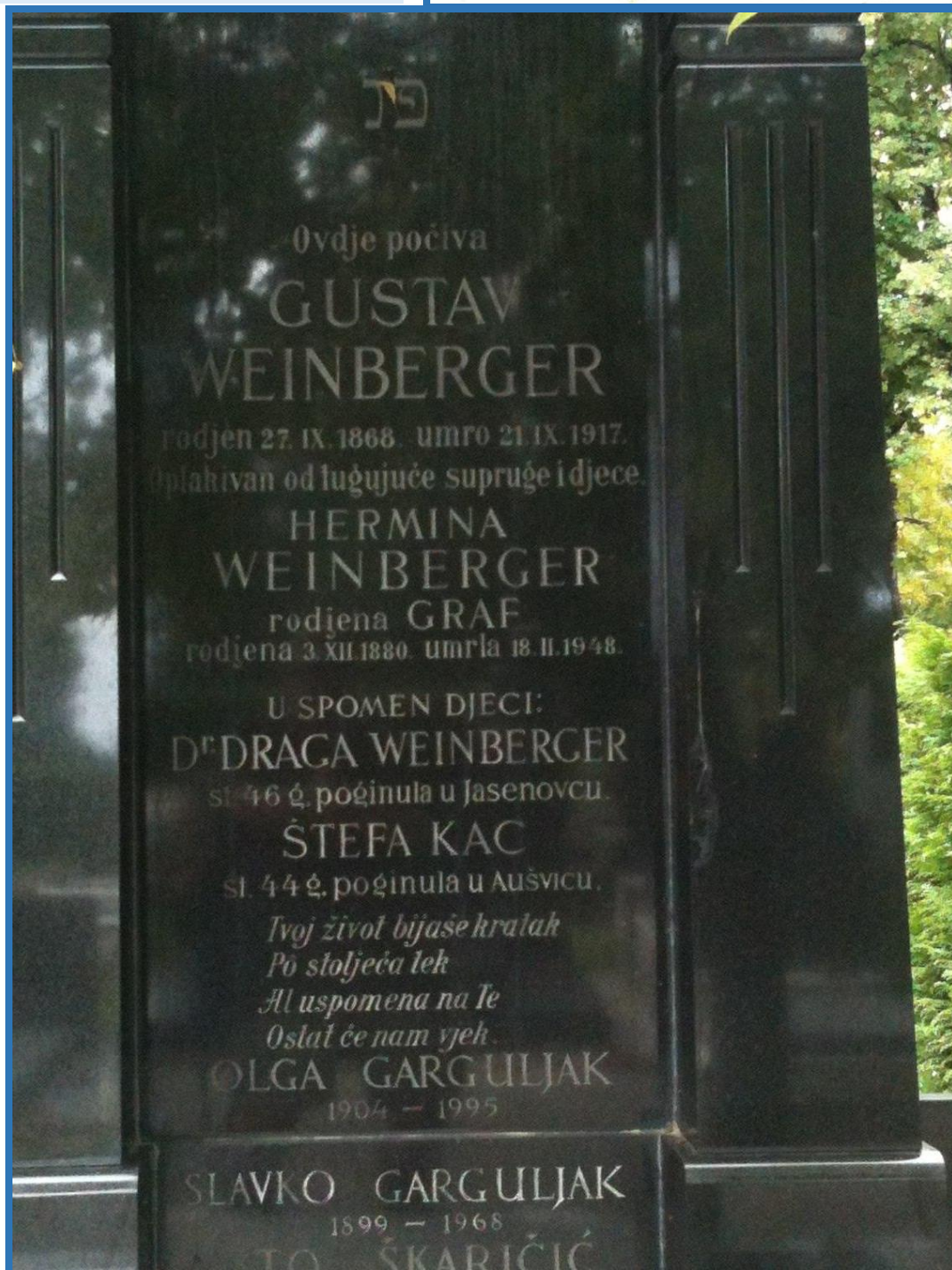

Draga i Štefa Weinberger

Štefino i Vladkovo pismo iz
Auschwitza

- Hermina je ime svojih kćeri i njihovih muževa dala uklesati na mramornom Weinbergerovom spomeniku na groblju Mirogoj.

Obitelj Weinberger

- Samo su tri od pet sestara preživjele holokaust: **Erna Weinberger** ud. Škaričić, koja je radila kao poštanski činovnik u Podsusedu,
- **Olga Weinberger** ud. Garguljak, koja je ostala domaćica i
- **Betika Weinberger** ud. Štibilj, koja je nakon smrti po svojoj želji pokopana na sesvetskom groblju na Markovom Polju.

Hermine s kćerima i unukama

Sesvetska obitelj Oružec

Obiteljsko imanje sesvetske obitelji Kate i Đure Oružec, koja je u svojoj kući skrivala trogodišnju židovsku djevojčicu Biserku Weinberger, Betikinu kćer, i njezinu baku Herminu od ustaškoga progona, od 1943. godine.

**Trogodišnja židovska djevojčica
Biserka Weinberger, dolazak kod
obitelji Oružec 1943. godine.**

Đuro i Kata Oružec

- Bračni par Oružec koji je kod Hermine često kupovao živežne namirnice i druge artikle, često “na veresiju” kada ih ne bi mogli platiti novcem ili se odužiti domaćim mliječnim i mesnim proizvodima.
- Bili su u dobrim susjedskim odnosima s Weinbergerovima i voljeli su *Milostivu* Herminu.

Ostaci obiteljskog imanja Oružec u Sesvetama

Obitelj Oružec

- Obitelj Oružec dvije su godine na svome imanju u Gajišću na periferiji Sesveta skrivali Herminu i njezinu malu unuku Biserku, od ustaškog progona, čija je mama Betika u to vrijeme potpomagala partizanima.

Gospodarske kuće obitelji Oružec

Pravednici među narodima

- Dva sina obitelji Oružec strijeljana su zbog toga što su im roditelji skrivali Židove.
- **Bračni je par Oružec 26. siječnja 2005. g. u Hrvatskom saboru, proglašen “pravednicima među narodima”.**
- Za to se zalagala gospođa Biserka Stibilj, r. Weinberger, koja je i podnijela zahtjev Yad Vashemu za ostvarenje toga odlikovanja.

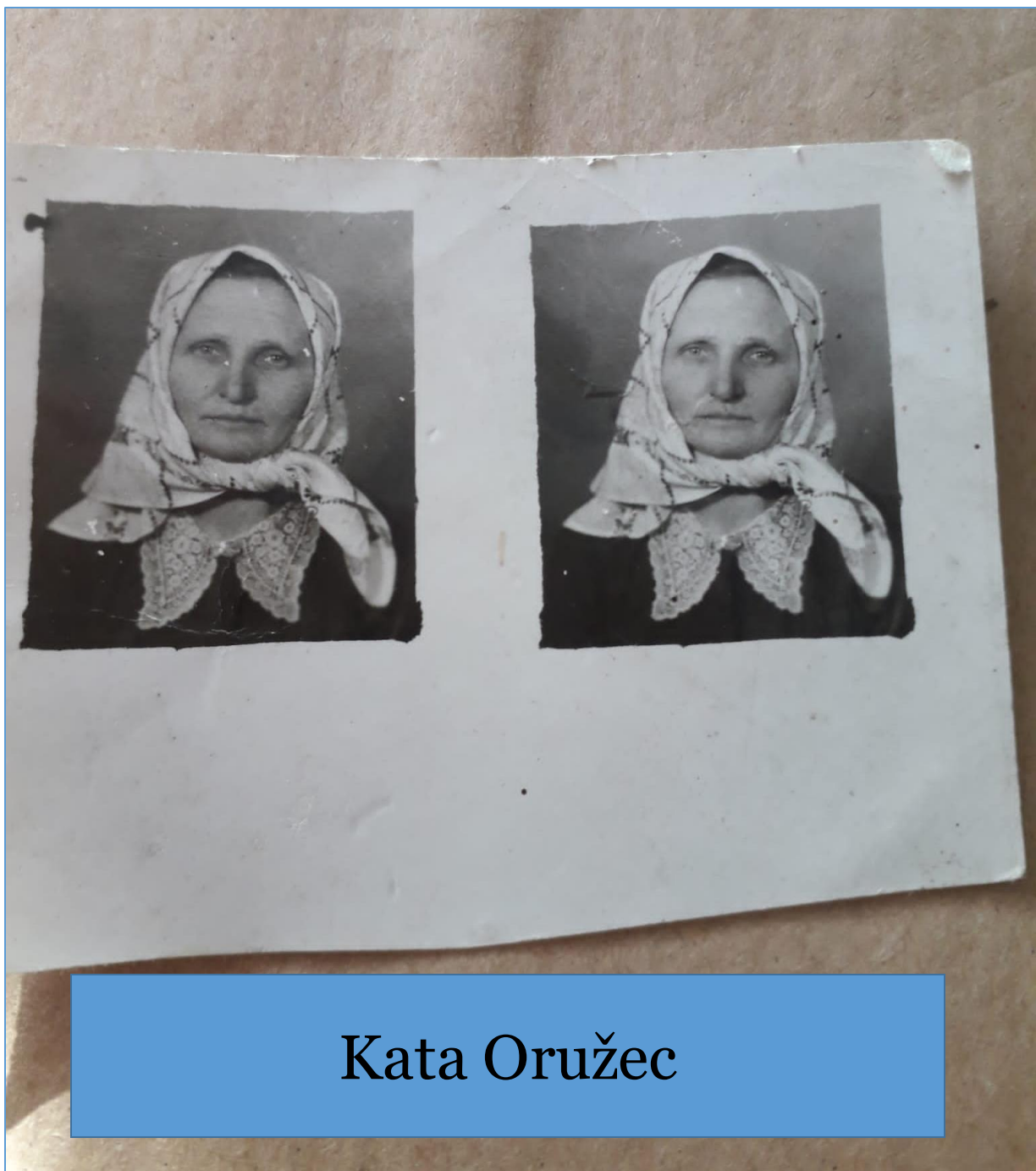

Pravednici među narodima

- **Pravednik među narodima** (hebrejski *khassidey umot ha-olam*) je odlikovanje koje dodjeljuje Izrael kako bi odlikovao pripadnike drugih naroda koji su spašavali Židove od istrjebljenja tijekom holokausta riskirajući pri tome vlastite živote.
- Ovo odlikovanje je najviše izraelsko državno priznanje za nežidove, njime je odlikovano više od 23 tisuće osoba diljem svijeta. Ovim odlikovanjem su odlikovane 104 osobe iz Hrvatske.
- Na medalji koju dodjeljuje izraelska vlada i Memorijalni muzej Yad Vashem iz Jeruzalema napisano je: "**Onaj tko spasi jednog čovjeka, spasio je čitav svijet**".

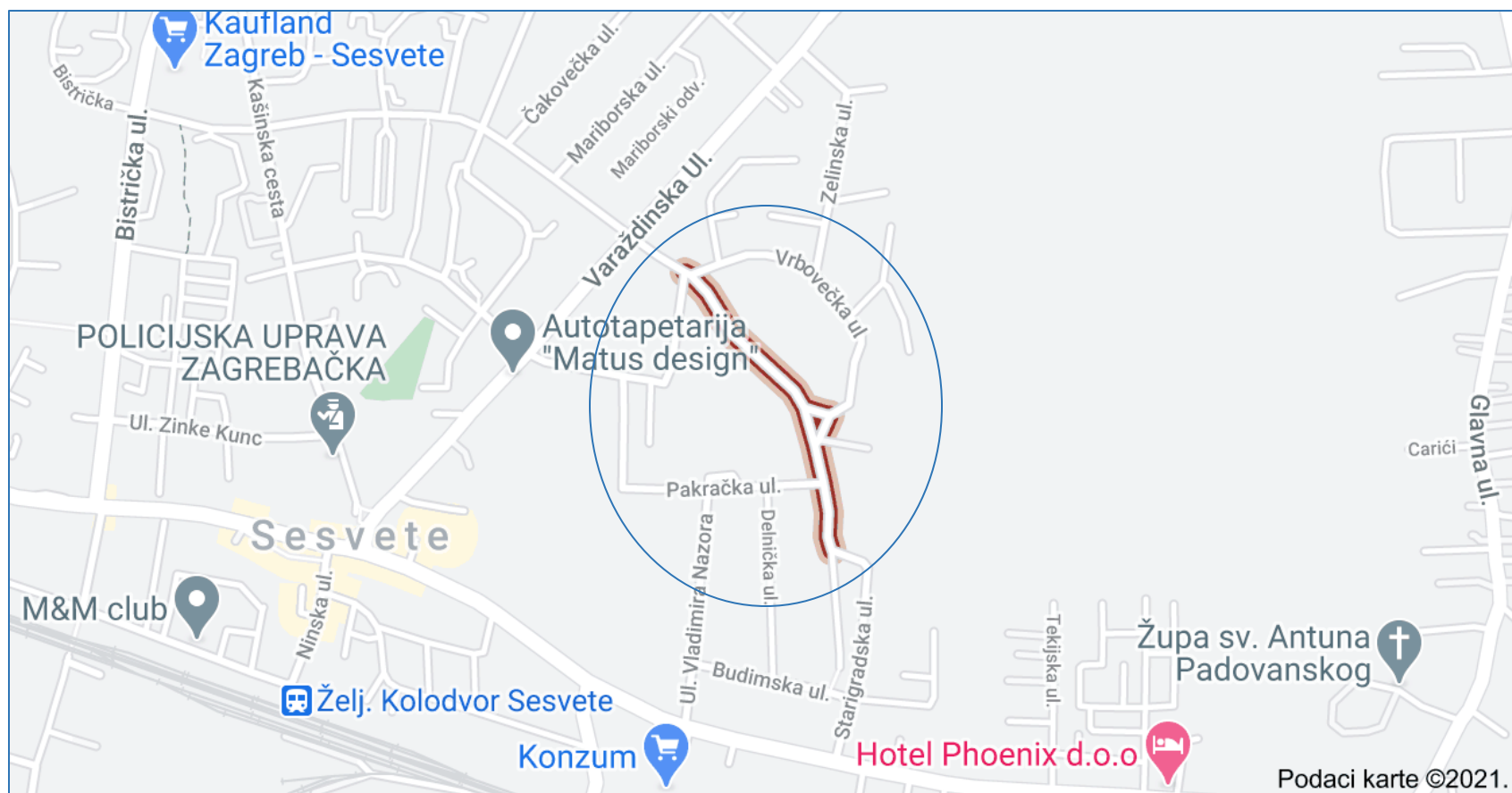
**Kata Oružec, žena velikog
srca, koja je skrivala
židovsku baku i
djevojčicu, postala je i
sama tragičarka, ustaše
su joj strijeljale dva sina.**

Kata Oružec

Obitelj Oružec, Kata i Đuro – *Pravednici među narodima*

**Ulica braće Oružec,
Gajišće u Sesvetama, dobila je
naziv po obitelji Oružec**

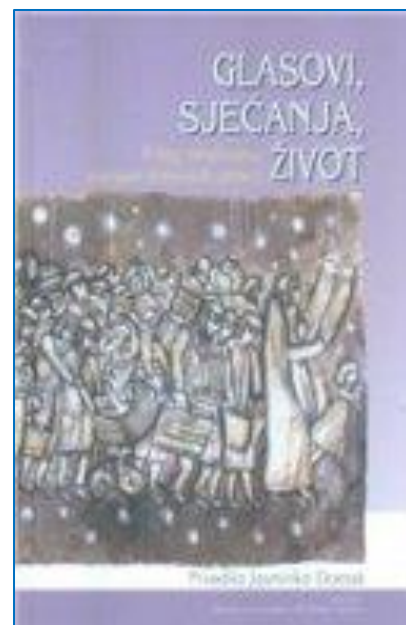
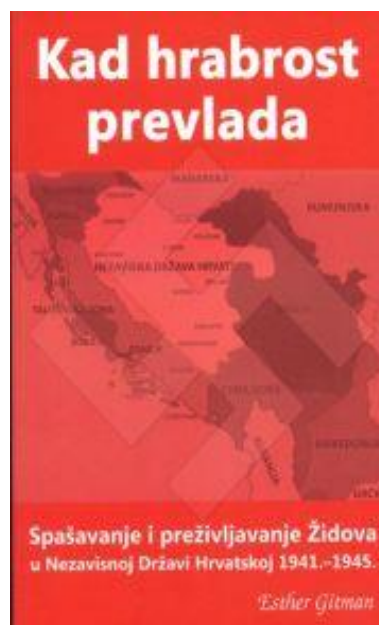
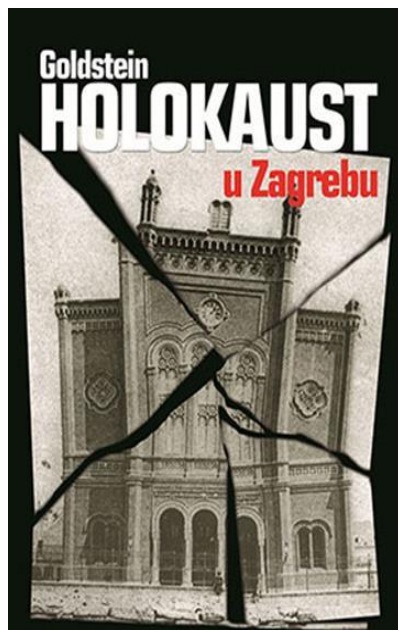
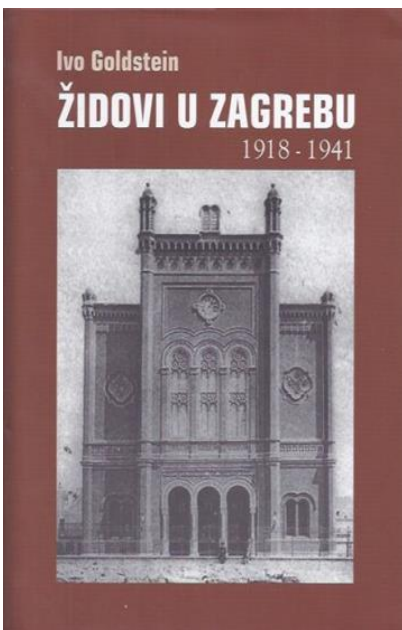
[Karta Sesveta sa Ulicom braće Oružec:](#)

Rat nas najbolje uči prezirati smrt. Rat je najviši oblik žrtvovanja sebe za drugoga i najbolje sredstvo proti strahu. Rat i vojska ima smisla samo onda kada služi interesima kulture i mira!...
(A. G. Matoš 1909.)

Kuća obitelji Weinberger i centar Sesveta danas

Literatura i izvori:

LITERATURA:

- Domaš, Jasminka. 2015. Glasovi, sjećanja, život. Biakova. Zagreb. (U knjizi prilog g. Suzane Glavaš)
- Gitman, Ester. 2012. Kad hrabrost prevlada. Kršćanska sadašnjost. Zagreb.
- Goldstein, Ivo. 2001. Holokaust u Zagrebu. Znanje. Zagreb.
- Goldstein, Ivo. 2005. Židovi u Zagrebu. Novi liber. Zagreb.
- Holokaust u nastavi. 2005. Ur. Popović, Nenad. Durieux. Zagreb.
- Švob, Melita. 2010. Židovska populacija u Hrvatskoj i Zagrebu. Židovska općina. Zagreb.

IZVORI:

- Arhivski i fotografski materijal istražili i ustupili iz Muzeja Prigorja Sesvete. Kustos profesor Damir Fofić i dr. sc. Suzana Glavaš.
- Bet Izrael: <https://www.infozagreb.hr/planiranje-putovanja/ostale-informacije/religija/ostale-crkve-i-vjerske-zajednice/zidovska-vjerska-zajednica-bet-israel-u-hrvatskoj> (20. 1. 2021.)
- Intervju s gospođom dr. sc. Suzanom Glavaš, siječanj, 2021.
- Pravednici među narodima: https://www.google.com/search?q=pravednici+me%C4%91u+narodima&rlz=1C1GGRV_enHR751HR751&oq=&aqs=chrome.69i59i450l8.513648969j15&sourceid=chrome&ie=UTF-8